

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо правового статусу курсантів військових навчальних закладів: досвід
США, Канади та Австралії*

Анотація.

В аналітичній записці досліджено поняття та правовий статус курсантів як суб'єктів освітнього процесу у військових закладах освіти, які функціонують у деяких державах (проаналізовано законодавство США, Канади й Австралії). Визначено нормативні вимоги та засади організації освітнього процесу за участю курсантів, умови їхнього фінансового забезпечення, процедурні питання набуття ними базової військової освіти, формування відповідних професійних знань, вмінь та навичок. Розглянуто організаційно-правові засади державної політики здійснення підготовки військових професійних кадрів, визначено складові системи військової освіти, особливості функціонування академічних військових закладів освіти. Визначено спільні риси й національні відмінності під час здійснення навчання курсантів, умови їхнього матеріального-господарського забезпечення як військовослужбовців та водночас суб'єктів освітнього процесу. Узагальнені дані наведено в Додатку 1.

Ключові слова: вища військова освіта, військові навчальні заклади, освітньо-кваліфікаційний рівень, курсанти, навчання, підготовка офіцерських кадрів, державне замовлення, збройні сили.

Вступ

Тематика правового статусу курсантів як суб'єктів освітнього процесу у військових закладах освіти, які функціонують у деяких державах світу, зокрема державах-членах НАТО та ЄС, уже розглядалася в Аналітичній записці, підготовленій Дослідницькою службою на запит від 21 травня 2024 року. У проведеному дослідженні проаналізовано позитивний закордонний досвід законодавчого забезпечення підготовки курсантів як кадрового потенціалу для збройних сил таких держав, як Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, Польща, Естонія, Латвія та Литва. Як свідчать узагальнені результати проведеного дослідження, кожна держава-член НАТО має власні усталені практики організації процесу та умов навчання курсантів, індивідуальні підходи до визначення структури й змісту вищої військової освіти, що обумовлені низкою чинників, зокрема: обсягами державного замовлення на підготовку кадрів для військової служби; суб'єктивним розумінням національних інтересів у сфері оборони; фактором мотивації молоді до служби у лавах збройних сил; державною політикою щодо забезпечення обороноздатності держави та безпеки її громадян, очікуваннями суспільства й громадськості від збройних сил, прогнозуванням імовірних і вірогідних майбутніх сценаріїв участі військовослужбовців у спеціальних місіях, військових конфліктах та війнах як формах реагування на загрози військового характеру тощо.

У зв'язку з різними підходами до організації академічної військової освіти та підготовки курсантів у провідних державах світу, виникла об'єктивна необхідність додатково розглянути питання особливостей законодавчого забезпечення військової освіти таких країн, як США, Канада та Австралія.

Основна частина

США. Основним актом законодавства, який регламентує сферу підготовки офіцерських кадрів для збройних сил та визначає статус курсанта є параграф 702 розділу 10 Кодексу США¹. У США діє органічна система закладів вищої військової освіти, а випускники після закінчення навчання призначаються на посади молодшого офіцерського складу до відповідних військових підрозділів збройних сил.

Профільними військовими закладами вищої освіти (далі – ЗВО) США є:

1) Військово-морська академія США (United States Naval Academy)², що готує офіцерські кадри для Військово-морських сил (далі – ВМС) США та Корпусу морської піхоти;

2) Академія берегової охорони США (United States Coast Guard Academy)³, що здійснює підготовку фахівців для Берегової охорони США;

3) Академія Повітряних сил США (United States Air Force Academy)⁴, що готує кадри для служби в офіцерському корпусі Повітряних сил США й Космічних сил США;

4) Військово-медичний університет США (Uniformed Services University of the Health Sciences)⁵, що здійснює підготовку бойових медиків і спеціалістів для Військово-медичної служби США;

5) Військова академія США (United States Military Academy)⁶, що готує кадри для сухопутних військ і підрозділів сил спеціальних операцій.

Загальноприйнятими аспектами функціонування та діяльності згаданих вище військових ЗВО є: автономія кожного закладу військової освіти; пряме підпорядкування Міністру оборони США, підзвітність Конгресу США й створення спостережних (наглядових) органів у вигляді Ради відвідувачів (Board of Visitors); діяльність визначається на підставі статутних документів, навчання адаптоване під концепти та засади сучасної військової доктрини США за профілями майбутньої військової служби. Загальне керівництво та управління кожним військовим ЗВО на правах ректора здійснює суперінтендант у військовому званні генерал-лейтенант. Курсанти мають статус військовослужбовців і водночас зараховуються до відповідних військових частин з першого дня навчання.

1. Курсанти Військово-морської академії США під час навчання є одночасно мічманами на військовій службі у ВМС. Повний курс навчання в Академії складає 4 роки. Після завершення навчання випускник отримує ступінь бакалавра за відповідною спеціальністю та військове звання лейтенанта (старшого лейтенанта у Корпусі морської піхоти). Випускники Військово-морської академії мають відслужити за контрактом щонайменше п'ять років у ВМС або Корпусі морської піхоти США. Для підготовки курсантів-мічманів як військово-морських офіцерів навчальний план Військово-морської академії передбачає вивчення обов'язкових навчальних дисциплін паралельно з дисциплінами вільного вибору. Навчальна програма складається з трьох основних елементів: вироблення критичного мислення

¹10 USC 7442: Cadets: appointment; numbers, territorial distribution. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title10-section7442&num=0&edition=prelim>

²United States Naval Academy. URL: <https://www.usna.edu/homepage.php>

³United States Coast Guard Academy. URL: <https://uscga.edu/>

⁴US Air Force Academy. URL: <https://www.academyadmissions.com/>

⁵Uniformed Services University of the Health Sciences. URL: <https://www.usuhs.edu/>

⁶United States Military Academy. URL: <https://www.westpoint.edu>

випускників у сфері інженерних, природничих, гуманітарних і соціальних наук; опанування основних академічних курсів та проходження практичної підготовки з розвитку лідерських і професійних навичок, необхідних для офіцерів ВМС та морської піхоти; вибір академічної спеціалізації, що дає змогу мічману поглибити знання з військової дисципліни й підготуватися до захисту випускної кваліфікаційної роботи. Курс навчання здійснюється на основі інтегрованого планування. Водночас інтегроване планування – це стійкий підхід, що є основою для формування та забезпечення реалізації навчального планування. Інтегроване планування відображено у Стратегічному плані Військово-морської академії США на період до 2030 року⁷.

Абітурієнти, які хочуть вступити до Військово-морської академії США, мають відповідати таким критеріям: бути громадянами США, бути віком від 17 до 23 років станом на 1 липня року вступу; бути неодруженим та не мати утриманців; продемонструвати задовільний стан фізичного й психологічного здоров'я; мати диплом про середню освіту та дійсний номер соціального страхування. Кандидати, які відповідають зазначеним вище критеріям, повинні скласти відбіркові тести й пройти випробування з фізичної підготовки. Під час випробування з фізичної підготовки оцінюється рівень координації, фізичної сили, швидкості, спритності та витривалості. Випробування складається з забігу на одну милю, човникового бігу, кидка баскетбольного м'яча з позиції стоячи на колінах, качання пресу, віджимання та підтягування.

Стипендіальне забезпечення мічмана як курсанта Військово-морської академії США складає 1088 доларів США на місяць. Ця сума дорівнює 35 % грошового забезпечення молодшого лейтенанта зі стажем служби менше 2 років. Курсанти-мічмани навчаються безкоштовно, забезпечуються військовою формою, а також безоплатно отримують медичну та стоматологічну допомогу. Після зарахування на перший курс за результатами вступних випробувань, курсанти-мічмани отримують базовий необхідний комплект обмундирування. Крім того, їм виплачується одноразова грошова допомога у розмірі \$102 на придбання додаткових речей, таких як одяг для фізичної підготовки чи спортивні сумки для новобранців. Обсяг набору курсантів планується Міністерством оборони США на кожний навчальний рік.

2. Академія берегової охорони США пропонує навчання за 9 спеціальностями: цивільна інженерія, електротехніка, кіберсистеми, машинобудування, морська архітектура та морська техніка, дослідження операцій та аналітика, морські науки, управління, державна безпекова політика. Усі курсанти опановують базову навчальну програму, яка забезпечує ґрунтовні академічні знання та готує до майбутнього фаху. Загальний курс навчання складає 4 роки. Випускникам присвоюється військове звання молодший лейтенант (2-ий лейтенант). На останньому році навчання курсанти проходять стажування строком від 4 до 14 тижнів. Це єдиний військовий навчальний заклад, який не вимагає під час вступу надання рекомендації від одного з конгресменів. Право на вступ до Академії берегової охорони США мають неодружені, без утриманців та фінансових зобов'язань громадяни США віком від 17 до 22 років, випускники середньої школи. Щорічний обсяг набору орієнтовно складає 300 осіб, 30 % з них – особи жіночої статі. Курсанти Академії берегової охорони США є військовослужбовцями й одночасно мають статус студентів. У 2023 році щомісячна

---

⁷United States Naval Academy Strategic Plan 2030. URL: <https://www.usna.edu/StrategicPlan/index.php>

стипендія курсанта складала 1273 долари США. Щомісячна стипендія курсантів підлягає оподаткуванню, а також із цієї суми вираховується вартість уніформи, комп'ютерів, книг та деяких інших необхідних речей, тому фактична сума, що отримують курсанти, є набагато меншою, особливо протягом перших двох років навчання. Курсанти Академії берегової охорони не сплачують за проживання та харчування впродовж навчання в Академії. Варто зазначити, що чотири роки навчання в Академії не зараховуються до загального стажу (20 років), необхідного для виходу на пенсію.

3. Академія Повітряних сил США готує вузькоспеціалізованих фахівців льотної складу для потреб збройних сил. Курсанти Академії Повітряних сил США отримують освіту світового рівня, яка готує їх до військової кар'єри у якості пілотів, інженерів, кіберфахівців або офіцерів космічних операцій. Академія Повітряних сил США має одну з найпрестижніших академічних програм у країні, що пропонує понад 30 спеціальностей і розрахована на 4 роки навчання. Загальне керівництво Академією Повітряних сил США здійснює суперінтендант, який водночас є ректором ЗВО. Суперінтендант контролює всі аспекти життєдіяльності академії, включно з військовою підготовкою, виконанням розкладу академічних занять, процедурою та порядком вступу, а також виконує функції командира Академії як окремої військової частини. Оскільки академія є підрозділом прямого підпорядкування Повітряних сил США – суперінтендант підпорядковується безпосередньо начальнику штабу Повітряних сил та призначається на посаду за погодженням з Міністром оборони США.

Нагляд Конгресу за Академією здійснюється через Раду відвідувачів, що складається з 15 членів, створена відповідно до параграфу 9455 розділу 10 Кодексу США й керується Законом про Федеральний консультативний комітет⁸ та Статутом Ради відвідувачів.

Кандидати на навчання в Академії повинні відповідати таким критеріям: бути громадянами США, бути віком від 17 до 23 років; бути неодруженим та не мати утриманців; мати задовільний стан фізичного здоров'я; мати диплом про середню освіту; мати рекомендаційні листи від представників органів місцевої влади на рівні штату або від одного з конгресменів. У перший день навчання курсанти підписують зобов'язання після завершення навчання відслужити не менше 5 років офіцерами Повітряних сил або Космічних сил США. Особи, які не завершили навчання, мають відслужити на умовах строкової служби або сплатити повну вартість навчання. Зобов'язання, як правило, передбачають п'ять років дійсної служби та три роки перебування в резерві. Перший військовий досвід курсанти отримують протягом шести тижнів базової підготовки. Курсанти старших курсів проходять експедиційну підготовку та навчання з виживання в надзвичайних умовах.

Загальний курс навчання в Академії Повітряних сил США складає 4 роки, а випускникам присвоюється кваліфікаційний рівень бакалавра та військове звання «лейтенант». Стипендіальне забезпечення курсанта на місяць складає 35 % від основного грошового забезпечення офіцера (2-го лейтенанта) зі стажем служби до 2 років. Тобто сума грошового забезпечення курсанта з урахуванням доплат після індексації становить 1088 доларів США на місяць. Щомісячна стипендія

---

⁸ Federal Advisory Committee Act. URL: <https://www.gsa.gov/policy-regulations/policy/federal-advisory-committee-management>

призначається для покриття поточних витрат курсантів, при цьому її розмір змінюється залежно від року навчання курсанта. Так, сума щомісячних виплат для курсантів старших курсів є дещо вищою та становить орієнтовно 1200 доларів США.

Курсанти можуть обирати різні спеціальності, включаючи інженерію, соціальні та гуманітарні науки, а також різноманітні дисципліни та міждисциплінарні курси в межах загальної військової підготовки. Приблизно 60 % навантаження на курсанта передбачено основним навчальним планом. Протягом третього та четвертого років навчання курсанти поглиблено вивчають профільні предмети та беруть участь у міжнародних програмах академічного обміну та проходять стажування.

Традиційно навчальна програма Академії Повітряних сил США націлена на вивчення природничих наук та інженерії, з огляду на те, що випускники закладу повинні вміти керувати складними повітряними, космічними та інформаційними технологічними системами. Інженерні програми Академії є традиційно популярними серед абітурієнтів. Однак з часом Академія збільшила кількість освітніх програм гуманітарного напрямку. Так, сьогодні орієнтовно 47 % курсантів проходять навчання за нетехнічними спеціальностями.

Усі курсанти Академії беруть участь у великій спортивній академічній програмі. Програма розроблена для покращення фізичної підготовки курсантів, розвитку фізичних якостей, необхідних для майбутніх офіцерів, навчання лідерству в конкурентному середовищі та формування характеру. Основними елементами спортивної програми є легка атлетика, фізичне виховання та іспити зі спеціальної фізичної підготовки. Курсанти обов'язково проходять курси з боксу, вивчають плавання, курс виживання у воді та окремі види спорту за вибором, зокрема теніс, гольф, скелелазіння та йогу. Вони зобов'язані брати участь у змаганнях з легкої атлетики протягом усього часу навчання в Академії. Внутрішні спортивні змагання передбачають протистояння курсантських загонів між собою в різних видах спорту, таких як баскетбол, крос-фіт, хокей з шайбою, регбі, футбол, командний гандбол та теніс. Курсанти мають можливість брати участь у кількох видах екстремального пілотування, включно зі стрибками з парашутом на великій висоті.

4. Військово-медичний університет США є вищим військовим навчальним закладом, підзвітним федеральному уряду США та підпорядкованим Офісу помічника міністра оборони з питань охорони здоров'я. Військово-медичний університет США є важливою складовою Медичної служби збройних сил США. Навчання здійснюється на засадах військово-медичної доктрини США, що є частиною концепції військово-медичної підготовки. Оскільки військова медицина в США розглядається як окрема галузь медицини, що займається профілактикою та лікуванням захворювань і травм, пов'язаних із виконанням обов'язків військової служби й участю у бойових діях, курсанти вивчають військову медицину мирного та воєнного часу. Так, військова медицина мирного часу спрямована на реалізацію завдання щодо підтримки необхідного рівня здоров'я й боєздатності армійського особового складу шляхом впровадження програм здоров'я, проведення санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, захисту від дії професійних шкідливостей, своєчасного надання первинної медичної допомоги.

У воєнний час головним завданням стає збереження життя максимальному числу поранених військовослужбовців, зменшення інвалідності й повернення до лав збройних сил якнайбільшого відсотка поранених і хворих. Важливим завданням військової медицини в США є також надання екстреної медичної допомоги іншим

визначеним категоріям (військовим пенсіонерам і членам їхніх сімей, утриманцям військовослужбовців, членам сімей військовослужбовців, загиблих при виконанні воїнських обов'язків).

Усі курсанти після зарахування на навчання прирівнюються до молодших лейтенантів, які перебувають на дійсній службі та отримують стипендію на рівні рангу О-1 (2-й лейтенант армії). Після закінчення навчання курсанти-медики підвищуються до рангу О-3 (капітан армії) та мають відслужити щонайменше 7 років після випуску з університету. Така ідея була схвалена Конгресом США й оформлена спеціальним рішенням, щоб кожен курсант-медик Військово-медичного університету США отримував під час навчання статус офіцера на дійсній службі та відповідні можливості для просування по службі. На вищому державному рівні було досягнуто компромісу, згідно з яким курсантів-медиків відразу прирівнювали до офіцерів рангу О-1. Цей статус є винятковим саме для курсантів-медиків на відміну від курсантів інших військових ЗВО. Після закінчення навчання курсанти у статусі офіцерів підвищуються до рангу О-3 (армійського капітана). Тобто всі випускники мають військове звання капітана, а не лейтенанта, як в інших військових навчальних закладах США. Навчальна програма на медичному факультеті починається з півторарічного курсу вивчення фундаментальних та прикладних наук, організованих за модулями, під загальною назвою «Військова молекулярна медицина». Додаткові курси включають такі дисципліни, як паразитологія, бойові медичні навички, історія військової медицини, військова прикладна фізіологія, епідеміологія тощо. Повний курс навчання розрахований на п'ять з половиною років та завершується отриманням диплома інтерна.

Військово-медичний університет США готує фахівців медичних професій за програмами, подібними до програм інших військових навчальних закладів США. Як і в інших військових ЗВО з курсантів не стягується плата за навчання, а навчальні програми, за якими готують майбутніх фахівців, містять лише одну важливу відмінність: акцент робиться на військову охорону здоров'я та формування лідерських навичок. Місія Університету полягає в тому, щоб забезпечити благополуччя всієї військової спільноти шляхом навчання та підготовки досвідчених медичних працівників. Під час навчання передбачається інтеграція новітніх медичних технологій у практику військової охорони здоров'я з наступною порівняльною оцінкою ефективності роботи військово-медичної системи взагалі та окремих її ланок під час використання нових медичних технологій. Стратегічним завданням є упорядкування переліку передових військово-медичних технологій, навчання медичного персоналу користуванню ними.

Випускники-інтерни мають право на здобуття освітньо-наукового ступеня магістра медичних наук, який присуджується університетом після завершення повного курсу навчання, демонстрації набутої майстерності та високих показників у конкретній галузі чи сфері професійної діяльності. Під егідою Військово-медичного університету США функціонують кілька науково-дослідницьких центрів та інститутів, що допомагають просувати освітні наративи й громадські місії університету. У 2021 році на базі Військово-медичного університету було створено Центр дослідження медичних послуг з метою застосування нового підходу до військової системи охорони здоров'я, у діяльності якого активно використовуються новітні технології для удосконалення процесу прийняття рішень, включно з

технологіями штучного інтелекту. Поточні напрямки досліджень пов'язані з питаннями запобігання та профілактики вчинення самогубств серед ветеранів тощо.

Курсанти-медики також отримують стипендію та надбавки як молодші офіцери (на рівні рангу 2-го лейтенанта із вислугою до 2 років) у розмірі 3400 доларів США на місяць. Підручники та уніформа видаються курсантам безкоштовно на початку кожного семестру. Умови вступу до Військово-медичного університету США аналогічні до тих, що застосовуються в інших військових ЗВО США та включають вимогу щодо надання рекомендації від одного з членів Конгресу.

5. Військова академія США є найбільшим військовим навчальним закладом федерального рівня у США. Військова академія була створена у 1802 році президентом Томасом Джефферсоном для підготовки армійських офіцерів. Вступ до Академії відбувається за рекомендацією одного із членів Конгресу США. Кожен з конгресменів і віце-президент США мають п'ять заброньованих місць в Академії. Коли одне з них звільняється у зв'язку із закінченням курсантом навчання або з інших причин, конгресмен має право рекомендувати декількох осіб на звільнене місце. Якщо він рекомендує декількох осіб, відбір відбувається на конкурсній основі. Якщо рекомендує лише одну особу – вона зараховується на навчання автоматично, якщо відповідає решті вимог до вступника. Отримання рекомендації від конгресмена зазвичай передбачає подачу заяви, написання одного або кількох есе й надання рекомендаційних листів. Додатково щороку 100 місць надається для дітей офіцерів, 170 місць – для солдатів дійсної служби, 65 місць – для дітей тих, хто загинув під час бойових дій або був важко поранений і став інвалідом чи зник безвісти. Крім того, щороку на навчання за квотою приймають орієнтовно 20 іноземців з таких країн, як Філіппіни, Ямайка та Панама.

Вимоги до кандидатів на вступ до Військової академії США стандартні, як і для всіх інших військових ЗВО США: бути віком від 17 до 22 років, бути неодруженим, не мати боргових та аліментних зобов'язань. Вікові обмеження гарантують, що курсант матиме достатньо часу для проходження навчальної та військової підготовки, буде адаптованим до вимог військового життя та зробить військову кар'єру. Курсанти у віці до 22 років включно вважаються більш пристосованими до фізичних і психічних навантажень та умов військової підготовки. Крім того, вікові обмеження допомагають підтримувати сталий віковий діапазон курсантів і забезпечувати більш однорідний досвід для всіх курсантів Академії.

Навчання триває 4 календарні роки. Випускники Академії отримують ступінь бакалавра та звання 2-го лейтенанта (Second Lieutenant) із підписанням контракту із зобов'язанням відслужити наступні 5 років. Щорічно Військова академія США випускає орієнтовно 900 лейтенантів. Поєднання академічної та військової освіти є пріоритетом навчання в Академії. Першокурсників називають курсантами четвертого класу. Протягом першого року навчання відбувається перехідний період від цивільного життя до військового. На другому курсі курсанти проходять польову підготовку в таборі Бакнер, який перебуває на балансі Академії, де вони навчаються більш досконалим польовим ремеслам і військовим навичкам. Курсанти старших курсів проходять місячну підготовку в тому ж таборі, де вони тренуються та навчаються діяти у сучасних тактичних ситуаціях. Також курсанти старших курсів можуть проходити стажування в діючих армійських частинах або військових школах.

Курсанти отримують щомісячну стипендію у розмірі 50 % від місячної зарплати 2-го лейтенанта з вислугою до 2 років, що становить орієнтовно 1700

доларів США. Витрати на навчання, проживання та харчування покриваються за рахунок Міністерства оборони США. Курсанти також отримують щомісячну додаткову винагороду (стипендію) у розмірі від 200 до 525 доларів США на особисті потреби (послуги перукаря, послуги пральні, придбання підручників, ліцензованого програмного забезпечення тощо).

Основою навчання в Академії є військова програма, опанування якої дозволяє курсантам набути базових військових вмінь та навичок, необхідних для проходження подальшої військової служби. До курсантів Військової академії США висувають підвищені вимоги щодо фізичної підготовки, оскільки: 1) фізична готовність є компонентом загальної бойової готовності військовослужбовців поряд з технічною, інтелектуальною та психічною готовністю; 2) фізична підготовка є потужним стимулом виховання психічної стійкості до стресу, нормативної агресивності, впевненості в своїх силах і згуртованості військових колективів; 3) фізична підготовленість підрозділу, як зазначено в керівних документах, багато в чому залежить від фізичної підготовленості командира цього підрозділу; 4) фізична активність офіцерів є однією з основних і невід'ємних складових здорового способу життя.

В Академії функціонують 15 чоловічих та 9 жіночих спортивних команд Національної асоціації студентського спорту (NCAA). Курсанти змагаються між собою та на міжвузівському рівні. Програма з фізичної підготовки розрахована на 47-місячний термін навчання курсантів Академії. Програма починає діяти з дня прийому, коли новий курсант вступає до курсу базового навчання на навчання та закінчується в день випуску, коли курсант отримує перший ранг та звання 2-го лейтенанта армії США. Програма з фізичної підготовки передбачає набуття курсантської майстерності, яка змістовно передбачає формування вміння планувати, виконувати та оцінювати рівень своєї фізичної підготовленості та активності, виконувати надскладні завдання в надзвичайних умовах, демонструвати фізичну витривалість і надлюдські можливості.

Усі слухачі об'єднані в Корпус курсантів, що є діючою армійською частиною. Курсанти виконують навчальний план під наглядом професійного військового персоналу. Загальне керівництво Академією здійснює суперінтендант у званні генерал-лейтенанта (Стівен Гіланд), який має заступника у званні бригадного генерала⁹. Академія є підрозділом прямого підпорядкування безпосередньо начальнику штабу армії США.

Навчання в Академії забезпечують 13 кафедр, кожна з яких очолює полковник. Академія також контролюється Радою відвідувачів, яка складається з групи сенаторів та представників Конгресу, призначених проводити перевірки з дотримання засад моралі та військової дисципліни, дотримання та виконання навчального плану. Наразі Рада відвідувачів Академії складається із трьох сенаторів та п'яти представників Конгресу. Академія здійснює підготовку за 45 спеціальностями, найпопулярнішими з яких є інформаційні системи управління, економіка, машинобудування та військова історія. Військові офіцери становлять 75 % професорсько-викладацького складу, тоді як цивільні викладачі - решту 25 %.

Морально-етичний розвиток курсантів відбувається протягом усього курсу навчання. Усі курсанти повинні дотримуватися Кодексу честі курсантів¹⁰, що є

⁹ U.S. Military Academy Leadership. URL: <https://www.westpoint.edu/about/academy-leadership#commandant>

¹⁰ Cadet Honor Code. URL: <https://www.westpoint.edu>

системою відповідних етичних норм та правил. Цей кодекс заснований на таких постулатах: «Курсант не бреше, не краде і не буде терпіти тих, хто це робить. Курсанти, які звинувачуються в порушенні кодексу, проходять стандартний процес розслідування та заслуховування. Спочатку справу розглядає журі, яке складається з їхніх одногрупників. Якщо курсанта визнають винним, то його справа передається до комендатури Академії, а потім її розглядає відповідальний інспектор Академії, який має право або накладати на винну особу дисциплінарні санкції чи за проведеного розслідування рекомендувати ректору відрахувати курсанта-правопорушника».

У контексті покращення умов та порядку навчання в Академії триває її реформування під кодовою назвою «Програма USMA-2035», розрахованою на наступні 20 років та яка передбачає технічне переоснащення освітнього процесу, його модернізацію, спрямовану на оновлення навчальної інфраструктури та удосконалення матеріально-технічної бази Академії¹¹.

Особливістю Військової академії США, яка переважно готує кадри для сухопутних військ, є факультет підготовки фахівців для військ спеціальних операцій (зелені берети), що був утворений у 1952 році. Сили спеціальних операцій – елітні підрозділи армії США, що призначені для ведення спеціальних операцій на суші та на морі (контртерористичних, антидиверсійних тощо). Під час навчання за цим напрямком курсанти опановують спеціальні знання та навички, яких вони потребують під час виконання завдань за фахом розвідника. Окрім того, курсанти можуть добровільно пройти спеціальну підготовку: курси арктичного виживання, курси авіаційних наводчиків, підводного орієнтування, снайперів, засвоїти основи диверсійно-підривної діяльності. Також курсанти опановують прийоми рукопашного бою, необхідні для затримання підозрюваних осіб або терористів, вивчають основи гірської та парашутно-десантної підготовки. Курсантів навчають основним принципам контррозвідувальної роботи, що виключає проникнення агентів супротивника до військового середовища або в найближче оточення. У результаті навчання курсанти повинні опанувати дві-три військово-облікові спеціальності, що передбачені штатами сил спеціальних операцій. Базовою спеціальністю випускників факультету підготовки фахівців для військ спеціальних операцій є військовий оперативник-розвідник, який має засвоїти та керуватися у своїй майбутній діяльності методами ведення агентурної військової розвідки, переговорів, звільнення заручників тощо.

Питання дисциплінарної відповідальності всіх курсантів у США регулюються положеннями Уніфікованого кодексу військової юстиції (UCMJ)¹², що був прийнятий у 1951 році. Цей кодекс є основою військового права в США та одночасно виступає складовою частиною Закону «Про повноваження у сфері національної оборони» (National Defense Authorization Act)¹³. Зазначений кодекс містить статті, у яких перераховуються різноманітні правопорушення, у тому числі й дисциплінарні. Наприклад, стаття 92 стосується невиконання наказу чи розпорядження військового командування, а стаття 129 – покарання за крадіжку зі зломом, що скоїв військовослужбовець. Щоб охопити всі правопорушення, існує стаття 134 Кодексу «Загальна стаття», диспозиція якої перераховує у якості узагальненого

¹¹ USMA-2035. URL: <https://www.westpoint.edu/about/modernization-plan>

¹² The Uniform Code of Military Justice (UCMJ) URL: <https://mcm.mil/#part-4>

¹³National Defense Authorization Act (NDAA) URL: https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/fy2024_ndaa_executive_summary.pdf

правопорушення «усі безладдя та нехтування, які порушують порядок і дисципліну в армії, будь-яку девіантну поведінку, спрямовану на дискредитацію Збройних сил або військового керівництва».

Узагальнені дані щодо навчання курсантів в США наведено на Рис.1.

Рис. 1

Система освітньої підготовки курсантів в США

Назва військового академічного навчального закладу вищої освіти	Строк навчання	Освітньо-кваліфікаційний рівень випускника	Розмір місячного стипендіального забезпечення під час навчання	Військове звання випускника
Військово-морська академія	4 роки	Бакалавр	1088 дол.	2-ий лейтенант
Академія берегової охорони	4 роки	Бакалавр	1273 дол.	2-ий лейтенант
Академія військово-повітряних сил	4 роки	Бакалавр	від 1088 до 1200 дол. (залежно від курсу навчання)	лейтенант
Військово-медичний університет	5 років та 6 міс.	Інтерн-медик (магістр медичних наук)	3400 дол.	капітан
Військова академія	4 роки	Бакалавр	1700 дол.	2-ий лейтенант

Канада. Основним актом законодавства, який регламентує сферу підготовки офіцерських кадрів для збройних сил в Канаді є Закон «Про національну оборону»¹⁴. Навчання у військових ЗВО здійснюється під егідою Руху курсантів Канади (*Canadian Cadet Organizations*) — найбільшої молодіжної ініціативи, що підтримує уряд Канади через Міністерство національної оборони. Рух курсантів Канади сприяє та стимулює поповнення військових кадрів та розрахований на всіх канадських юнаків віком від 12 до 19 років за такими спеціальностями: авіаційна підготовка, військово-морська справа, сухопутна військова підготовка. Усі особи, які навчаються у військових ЗВО, мають звання курсанта-офіцера.

¹⁴ National Defence Act (R.S.C., 1985, c. N-5). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/n-5/index.html>

Профільними військовими закладами вищої освіти Канади є Королівська військова академія у Кінгстоні (провінція Онтаріо)¹⁵ та Королівський військовий університет у Сен-Жан-сюр-Рішельє (провінція Квебек)¹⁶, що готують курсантів-офіцерів з метою забезпечення потреб збройних сил Канади та Міністерства національної оборони у професійних кадрах. Канадська система освіти та навчання організована відповідно до принципу автономії навчальних закладів, у тому числі й військових. Діяльність військових ЗВО регламентується статутами, що затверджує Міністерство оборони країни.

Королівська військова академія готує курсантів-офіцерів для тривалої військової кар'єри, забезпечуючи їх комплексом знань та вмінь, які вони здобувають під час навчання. Програма включає навчальні дисципліни обома офіційними мовами (англійською та французькою), розроблені для задоволення потреб збройних сил Канади. Академія також сприяє розвитку лідерських якостей, забезпечує вміння вільно спілкуватися обома державними мовами, підтримує високий рівень фізичної підготовки та підвищує престиж військової професії. Місія Королівської військової академії полягає в тому, щоб навчати, тренувати та розвивати офіцерів-кадетів для подальшої кар'єри в збройних силах Канади – Королівських ВПС, Королівському флоті або у Канадській армії. Королівська військова академія здійснює підготовку офіцерських кадрів у рамках Стратегічного плану¹⁷ та пропонує 19 навчальних програм для бакалаврів, включно з програмою «Офіцерська професійна військова освіта» (OPME). Своєю чергою, кафедра прикладних військових наук (AMS) пропонує навчальний курс вищого рівня – Програму технічного штабу сухопутних військ (LFTSP) і курс рівня бакалавра – Програму армійського технічного спеціаліста.

Усі курсанти-офіцери бакалаврату повинні опанувати базову навчальну програму, що розроблена для забезпечення збалансованої гуманітарної та військової освіти паралельно з вивченням спеціальних курсів за такими напрямками підготовки: бойовий медик, саперна та водолазна справа, спеціальна фізична підготовка тощо.

Право на вступ як до Королівської військової академії, так і до Королівського військового коледжу мають такі кандидати: виключно громадяни Канади, які досягли 16 річного віку, мають задовільний стан фізичного здоров'я, диплом про середню освіту та у яких відсутня судимість чи відкриті кримінальні провадження. За результатами відбору кандидати повинні скласти відбіркове тестування й пройти випробування з фізичної підготовки.

Військова підготовка протягом усього строку навчання охоплює широкий спектр заходів, включаючи тренування та церемонії, практичні та теоретичні заняття. Усі курсанти проходять стажування на первісних керівних посадах (командир взводу, командир роти), отримуючи досвід у військовому керівництві та управлінні. Цей досвід дозволяє організувати підготовку курсантів-офіцерів до майбутньої служби в якості молодшого офіцера.

Курс навчання складає 5 років, після чого курсант отримує військове звання «лейтенант» та освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра. Для охочих продовжити навчання з метою отримання освітньо рівня магістра передбачається опанування відповідної магістерської програми, що розрахована на строк до 18 місяців. Річне

¹⁵ Royal Military College of Canada. URL: <https://www.rmc-cmr.ca/en>

¹⁶The Royal Military College Saint-Jean. URL: <https://www.encmrsj-rmcsj.forces.gc.ca>

¹⁷ Strategic Plan 2023. URL: <https://www.rmc-cmr.ca/en/strategic-plan-2023#fn10>

стипендіальне забезпечення курсанта-офіцера становить 27 600 доларів США. Окрім того, курсанти-офіцери отримують безкоштовне навчання, військову форму, а також повне медичне та стоматологічне обслуговування.

Курсанти-офіцери навчаються з метою опанування професійною офіцерською майстерністю, отримання здобутків у сфері легкої атлетики та двомовності. Курсанти-офіцери протягом усього строку навчання проживають у академічному (університетському) кампусі та прирівнюються до рядових збройних сил Канади.

Основним документом, що регулює питання забезпечення військової дисципліни серед курсантів-офіцерів є Кодекс службової дисципліни (The Code of Service Discipline (CSD))¹⁸, який структурно розміщено у розділі III Закону Канади «Про національну оборону» (NDA).

Курсанти-офіцери під час проходження навчання несуть дисциплінарну та кримінальну відповідальність. Так, питання дисциплінарних стягнень регулюються уніфікованими Директивами Міністерства оборони Канади (DAOD). Наприклад, Директива DAOD 9005-1 присвячена врегулюванню питань накладання відповідальності за скоєння правопорушення сексуального характеру¹⁹. Ця директива поширюється на усіх без виключення курсантів-офіцерів, офіцерів, сержантів та інших військовослужбовців Збройних сил Канади (CAF). Директивою передбачається, що сексуальна поведінка підриває довіру, згуртованість, впевненість і моральний дух, таким чином загрожуючи оперативній готовності та ефективності збройних сил. Аморальна сексуальна поведінка суперечить цінностям і етичним принципам, викладеним у Кодексі цінностей і етики Збройних сил Канади²⁰. Також встановлено, що будь-які переслідування, сексистська, расистська чи дискримінаційна поведінка, що суперечить військовим статутам збройних сил Канади, не допускається, а до порушників можуть бути застосовані дисциплінарні або кримінально-правові заходи, включно з достроковим звільненням з навчання або тюремним ув'язненням. Актуальним питанням у курсантському середовищі залишається боротьба з поширенням наркотичних засобів, що регламентована Директивою DAOD 5019-3²¹. Метою цієї директиви є попередження, профілактика та покарання військовослужбовців Канади за вживання наркотичних засобів.

Специфікою канадської моделі підготовки військових кадрів є підготовка бойових пловців, операторів безпілотних літальних апаратів, водолазів, рейнджерів для потреб сил спеціальних операцій. Кінцевою метою підготовки курсантів-офіцерів у військових ЗВО Канади є отримання офіцерського звання «лейтенант»; формування військово-професійних компетентностей для виконання ними посадових обов'язків у мирний час та в умовах воєнного стану; підготовка до перспективного призначення на посади під час комплектування військових формуваннях та з'єднань відповідно до набутої під час навчання спеціалізації.

Австралія. Існують два основні напрями підготовки майбутніх офіцерів для потреб сил оборони Австралії. Перший передбачає, що курсанти три роки навчаються

¹⁸ Code of Service Discipline URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/n-5/page-6.html#docCont>

¹⁹ DAOD 9005-1 Sexual Misconduct Response 18.11.2020 URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/defence-administrative-orders-directives/9000-series/9005/9005-1-sexual-misconduct-response.html>

²⁰ Code of Conduct. URL: <https://www.canada.ca/en/navy/corporate/who-we-are/our-culture/code-of-conduct.html>

²¹ DAOD 5019-3 Canadian Forces Drug Control Program 10.03.2006 URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/defence-administrative-orders-directives/5000-series/5019/5019-3-canadian-forces-drug-control-program.html>

в Академії Сил оборони Австралії (The Australian Defence Force Academy), що включає в себе академічну та військову складові. Зокрема, Академія готує молодших офіцерів австралійської армії (далі – АА), військово-морських сил (далі – ВМС) і військово-повітряних сил (далі – ВПС)²². Після вступу до Академії курсанти проходять місячний курс ознайомлення із базовою військовою справою, а саме: вивчають умови та порядок поведіння зі зброєю, опановують алгоритми надання першої медичної допомоги й спеціальну фізичну підготовку²³. Навчання здійснюється у рамках програми «Спільної військової підготовки»²⁴, протягом якої здобувачі освіти, серед іншого:

- 1) вивчають особливості розвитку й функціонування кожного виду сил оборони та принципи ведення бойових дій (на тактичному та стратегічному рівнях);
- 2) здобувають навички військової комунікації та бойово-оперативних спроможностей;
- 3) вивчають особливості організації та проведення військових навчань;
- 4) проходять підготовку та складають іспити з фізичної, стройової та вогневої підготовки²⁵.

Щодо умов для вступу до військового ЗВО, то кандидати на навчання повинні відповідати таким критеріям: 1) бути громадянами або резидентами Австралії; 2) мати задовільний стан фізичного здоров'я; 3) досягти 17-річного віку на момент вступу до військового ЗВО; 4) мати атестат про базову загальну середню освіту²⁶.

Свою діяльність Академія здійснює на підставі затвердженого Міністром оборони Статуту²⁷. Академію очолює ректор, який забезпечує загальне управління й керівництво військовим ЗВО. Особлива увага приділена технічним спеціальностям та спеціальній інженерній підготовці.

Ключовими напрямками підготовки курсантів, які здобувають освіту за технічними спеціальностями, а також відповідною кваліфікацію (робота, яку курсанти зможуть виконувати після закінчення навчання), є²⁸ (Рис. 2):

Рис. 2

Спеціалізація навчання курсантів Австралії

Програма		Авіаційна техніка	Електротехніка	Машинобудування
	АА	технічне обслуговування, ремонт вертольотів ARH-Tiger, Chinook і	обслуговування озброєння, налагодження зв'язку	керівництво військовослужбовцями, відповідальних за управління, ремонт і

²² What is ADFA? URL: <https://www.adfcareers.gov.au/study-and-trades/get-a-degree/ADFA>

²³ Joining Instruction 01/13. URL: <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/wp-content/uploads/2014/06/0002g-e28093-adfa-joining-instructions-2014-01.pdf>

²⁴The Australian Joint Professional Military Education Continuum. URL: https://theforge.defence.gov.au/sites/default/files/the_australian_jpme_continuum.pdf

²⁵The Australian Defence Force Academy. URL: <https://web.archive.org/web/20090322235813/http://www.abs.gov.au/Ausstats/ABS@.nsf/Previousproducts/1301.0Feature%20Article8401988?opendocument&tabname=Summary&prodno=1301.0&issue=1988&num=&view=>

²⁶ Eligibility requirements. URL: <https://www.adfcareers.gov.au/careers/joining/eligibility>

²⁷ Military Ethics and Military Ethics Education: In Search of a «European Approach». URL: <https://www.ethikundmilitaer.de/en/magazine-datenbank/detail/02-2023/article/military-ethics-and-military-ethics-education-in-search-of-a-european-approach>

²⁸ ADFA. Where it all begins. 2024. URL: <https://adfaopenday.adfcareers.gov.au/-/media/DFR/Files/ADFA-Brochure.pdf>

Види сил оборони		Black Hawk та армійського парку безпілотних літальних апаратів	та сенсорних систем на кораблях ВМС	відновлення армійського обладнання (танків, вантажівок, бронетранспортерів, радіостанцій, радарів, комп'ютерів, артилерійських гармат, ракетних систем тощо)
	ВМС	технічне обслуговування, ремонт, модифікація, оперативне розгортання та забезпечення льотної придатності сучасних вертольотів, таких як MH-60R Seahawk	керівництво групою військовослужбовців, відповідальних за технічне обслуговування та підтримку вертольотів, наземних телекомунікаційних і радіолокаційних систем і систем озброєння	- забезпечення технічного обслуговування і підтримки комунікацій на кораблі (рушійні установки, генерація і розподіл електроенергії тощо) - обслуговування основного та допоміжного обладнання, двигунів, систем автоматичного і дистанційного керування, гідравліки, кондиціонування та охолодження тощо
	ВПС	проектування та технічне обслуговування літаків і гвинтокрилів	- технічне обслуговування авіаційних систем літака (інженер-електронік у сфері авіації) - технічне обслуговування та підтримка комунікаційних, супутникових і кібернетичних мереж (інженер-електронік у сфері IT-мереж) - управління і обслуговування сучасних систем озброєння, встановлених на винищувачах (ракети, бомби, торпеди, встановлені гармати, комп'ютери, які ними керують тощо) (інженер з озброєння)	- управління та технічне обслуговування бойових літаків і сучасних систем озброєння (авіаційні інженери) - управління та обслуговування сучасних систем озброєння, встановлених на винищувачах (ракети, бомби, торпеди і встановлені гармати, а також комп'ютери, які ними керують) (інженер з озброєння)

Особливістю австралійської моделі військової вищої освіти є те, що після закінчення навчання в Академії, курсанти 12 місяців проходять військову підготовку в Королівському військовому коледжі²⁹. За результатами навчання в Академії та Коледжі курсанти отримують ступінь бакалавра й звання лейтенанта³⁰. Тобто за результатами здобуття академічної освіти курсанти отримують кваліфікацію «бакалавр» і мають пройти військову підготовку з метою отримання військового звання та військової спеціалізації.

Другий напрям полягає в проходженні курсантами 18-місячної військової підготовки в Коледжі, що означає швидший вступ курсантів на військову службу на посади молодшого офіцерського складу. Основна відмінність між двома напрямками полягає в тому, що здобуття освіти в Академії передбачає проходження також і академічної частини навчання (загальносупільних наук)³¹. Вісімнадцятимісячна військова підготовка поділена на три семестри, що мають назву «класи» (*класи першої, другої та третьої категорій*), тривалість кожного з яких складає 6 місяців.

У Коледжі курсанти проходять спеціальну підготовку з метою розвитку у них керівних навичок, отримання тактичної підготовки, вивчення системи озброєння, військового права, системи військового обліку, військової історії тощо. Загалом курс підготовки спрямований на перевірку фізичної та психологічної витривалості курсантів, тому якщо курсант не виконує програму військової підготовки, він може бути відрахованим із закладу освіти. У разі успішного проходження курсантом всіх трьох класів освіти, йому присвоюють звання лейтенанта.

Час проходження військової підготовки в Коледжі для випускників Академії складає 12 місяців, а не 18, оскільки наданий Академією рівень військової підготовки еквівалентний класу третьої категорії, що означає базовий рівень здобутих військових знань та навичок. Відповідно курсанти класу другої категорії демонструють позитивну успішність і компетентність військової справи. Курсанти класу першої категорії володіють високим рівнем знань, навичок та фізичної підготовки.

В Австралії питання вищої освіти врегульовано федеральним Законом про Агентство з питань якості та стандартів вищої освіти 2011 року³², проте він окремо не регламентує правовий статус курсантів. Під час навчання на курсантів поширюється військове законодавство, зокрема, федеральний Закон про оборону 1903 року (далі – Закон про оборону)³³ і федеральний Закон про дисципліну в силах оборони 1982 року³⁴, який передбачає дисциплінарну та кримінальну відповідальність курсантів за вчинення правопорушень. Під час навчання курсанти належать до молодшого офіцерського складу³⁵. Згідно з Законом про оборону курсанти мають такі військові звання: 1) курсант-офіцер – отримують здобувачі освіти Академії (австралійська армія); 2) курсант штабу – отримують здобувачі освіти Коледжу (австралійська армія); 3) мічман (ВМС); 4) курсант-офіцер (ВПС).

Курсантам сплачується фінансова винагорода, середня сума якої становить 53 750 австралійських доларів на рік³⁶. Навчання курсантів повністю фінансується

²⁹ Royal Military College. URL: <https://www.defence.gov.au/about/locations-property/base-induction/royal-military-college>

³⁰ Academic Learning Through a Military Prism. URL: <https://cove.army.gov.au/article/academic-learning-through-military-prism>

³¹ Там само.

³² Tertiary Education Quality and Standards Agency Act 2011. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2011A00073/latest/text>

³³ Defence Act 1903. URL: <https://www.legislation.gov.au/C1903A00020/latest/text>

³⁴ Defence Force Discipline Act 1982. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2004A02711/latest/text>

³⁵ Ranks. URL: <https://www.army.gov.au/about-us/ranks>

³⁶ How much does a Cadet make? URL: https://www.glassdoor.com.au/Salaries/cadet-salary-SRCH_KO0.5.htm

силами оборони Австралії, а для покриття витрат на харчування та проживання курсантам надаються субсидії, розмір яких встановлюється індивідуально. Курсанти також отримують безкоштовну медичну допомогу³⁷.

Особливістю підготовки курсантів є їх залучення до військових навчань та проходження стажування. Зокрема, курсанти, яких готують у якості кадрів для ВМС Австралії проходять стажування: 1) перед початком навчання в Академії, що складає 19 тижнів та передбачає морську підготовку; 2) після закінчення навчання на кораблях ВМС, що складає 6 місяців³⁸. Курсанти Австралійської армії та ВПС проходять стажування у силах оборони відповідно до своїх спеціальностей³⁹.

Кожний із зазначених напрямів навчання та підготовки має свої переваги й недоліки. До переваг першого напрямку (навчання в Академії з наступним продовженням проходження військової підготовки в Коледжі) можна віднести:

1. *Комбінована освіта.* Академія надає курсантам академічну освіту у поєднанні з військовою підготовкою. Після закінчення навчання курсанти отримують бакалаврський рівень вищої освіти.

2. *Наявність широкого вибору напрямків навчання.* Курсанти мають можливість здобувати ступінь бакалавра з різних дисциплін, включаючи інженерію, природничі науки, мистецтво та бізнес, що дозволяє отримати можливості для кар'єрного росту за межами армії.

3. *Гнучкість у виборі кар'єри.* Випускники Академії мають можливість продовжити військову кар'єру або повернутися до цивільного життя, що забезпечує можливість вибору подальшого кар'єрного розвитку.

Недоліками вибору такого способу входження до військової сфери є:

1. *Проблеми, пов'язані із зосередженням на військовій спеціалізації.* Існує ризик неотримання курсантами поглибленої та ґрунтовної військової підготовки через наявність завантаженості з цивільних предметів, що може послабити інтенсивність і зосередженість курсантів у здобутті спеціальних військових знань та навичок.

2. *Проблеми військової інтеграції.* Випускникам Академії може знадобитися більше часу для повної інтеграції до військової служби порівняно з випускниками Коледжу, які отримали більш фундаментальну військову освіту від самого початку навчання.

Переваги другого напрямку військового навчання й підготовки курсантів, що здійснюються виключно у Коледжі, є:

1. *Концентрація на військовій підготовці.* Коледж спеціалізується виключно на підготовці кадрів для роботи в силах оборони. Акцент у навчанні та підготовці здійснюється на здобутті військових знань і навичок, що допомагає курсантам швидше інтегруватися та адаптуватися до служби в армії.

2. *Практичні військові навички.* Курсанти проходять ретельну підготовку з військових навичок, таких як поведження зі зброєю, робота з різними видами важких озброєнь, навігація тощо. Такий практичний підхід гарантує, що випускники Коледжу вже матимуть досвід для виконання бойових завдань.

До недоліків зазначеного підходу можна віднести такі:

³⁷ ADFA. Where it all begins. 2024. URL: <https://adfaopenday.adfcareers.gov.au/-/media/DFR/Files/ADFA-Brochure.pdf>

³⁸ ADFA. Educating Our Future Leaders. 2023. URL: <https://content.defencejobs.gov.au/pdf/triservice/ADFA-Brochure.pdf>

³⁹ ADFA. Where it all begins. 2024. URL: <https://adfaopenday.adfcareers.gov.au/-/media/DFR/Files/ADFA-Brochure.pdf>

1. *Відсутність можливості здобути освітній ступінь та отримати комбіновану освіту.* Курсанти зосереджуються переважно на військовій підготовці з меншими можливостями для академічного навчання.

2. *Обмеження кар'єри.* Оскільки випускники Коледжу в першу чергу готуються до служби в Силах оборони, інтенсивна військова спрямованість закладу освіти не забезпечує випускників широким спектром кар'єрних можливостей поза межами армії.

Таким чином, в Австралії передбачено два напрями підготовки майбутніх офіцерів. Перший включає в себе два етапи: 1) трирічне навчання курсантів в Академії сил оборони Австралії, яка готує молодших офіцерів австралійської армії, військово-морських сил і військово-повітряних сил та передбачає здобуття курсантами освітнього ступеня бакалавра на умовах отримання комбінованої освіти (академічної та військової); 2) 12-ти місячне проходження курсантами військової підготовки в Королівському військовому коледжі з метою отримання військового звання й військової спеціалізації. Другий напрям пропонує швидкий вступ курсантів на військову службу на посадах молодшого офіцерського складу без попереднього закінчення ЗВО – курсанти можуть пройти 18-ти місячну військову підготовку в Коледжі. Особливістю такого способу підготовки є відсутність академічної складової, натомість курсанти відразу здобувають практичні навички поводження зі зброєю, тактичної підготовки, роботи з різними видами важких озброєнь тощо. На курсантів в Австралії на час навчання поширюється військове законодавство, проте правовий статус курсантів не визначений законодавством про вищу освіту. Курсантам сплачується стипендія, а саме навчання повністю фінансується силами оборони Австралії. Кожний з двох напрямів навчання та підготовки має свої переваги й недоліки. Перевагами першого (навчання в Академії з наступним продовженням проходження військової підготовки в Коледжі) є: отримання комбінованої освіти, наявність широкого вибору напрямків навчання та гнучкість у виборі кар'єри. До недоліків даного способу отримання військової освіти слід віднести: проблеми, пов'язані із зосередженням на військовій спеціалізації, і проблеми військової інтеграції. Переваги другого напрямку військового навчання і підготовки курсантів (навчання виключно в Коледжі) такі: концентрація на військовій підготовці й здобуття курсантами практичних військових навичок. До недоліків зазначеного підходу можна віднести: відсутність можливості здобути освітній ступінь та отримати комбіновану освіту, а також кар'єрні обмеження.

Висновки

Проведений аналіз на прикладі досліджуваних країн демонструє, що виховання та навчання, морально-психологічна підготовка військовослужбовців (курсантів) закладів вищої освіти здійснюється за єдиними стандартами з урахуванням специфіки, зумовленої національними особливостями та кращими історичними традиціями виховання майбутніх офіцерів у профільних військових ЗВО. Однією із важливих вимог, які висуваються до випускників військових ЗВО, є формування професійно-ділових якостей офіцера як спеціаліста, розвиток лідерських якостей та спеціальних навичок, фізичної підготовки та здатності витримувати сильні фізичні навантаження.

Кожна країна має свої специфічні особливості у підходах до навчання та підготовки курсантів. Так, наприклад, американська модель підготовки курсантів

передбачає організацію діяльності сукупно п'яти військових ЗВО, які протягом 4 річного курсу навчання готують фахівців за базовим освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. Виключення становить лише Військово-медичний університет США, навчання в якому триває 5 років та 6 місяців. Під час навчання курсанти-медики прирівнюються до молодших лейтенантів, а випускникам присвоюється військове звання «капітана», замість загальноприйнятого звання «лейтенант».

Особливістю навчання курсантів у Військово-морській академії США є те, що під час навчання вони одночасно є мічманами на дійсній військовій службі у ВМС. Військова академія США має розгалужену навчальну систему, потужну навчальну базу та здійснює підготовку спеціалістів для сил спеціальних операцій (зелені берети). При цьому набуття ступеня магістра не є обов'язковим, а носить виключно добровільний характер для охочих присвятити своє життя професійній військовій службі. Курсантам або мічманам однієї з п'яти військових ЗВО виплачується грошове забезпечення (стипендія) за мінімальними показниками молодшого офіцера на діючій службі та складає до 1200 доларів США на місяць. Виключення становлять курсанти-медики, які відразу отримують стипендію під час навчання як другий лейтенант із вислугою до 2 років, максимальний рівень якої дорівнює 3400 доларів США на місяць.

Для канадської моделі притаманним є класичний підхід. Загальний курс навчання складає 5 років, після чого курсант отримує військове звання «лейтенант» та освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра. Для охочих продовжити навчання з метою отримання рівня магістра передбачається опанування відповідної магістерської програми, яка розрахована на строк до 18 місяців. У Канаді академічний підхід під час навчання курсантів передбачає всебічний розвиток особи курсанта, формування в нього мотивації для подальшої військової служби на офіцерських посадах, стимулювання зайняття спортом на постійній основі та білінгвізм.

Австралія має спрощену систему підготовки військових кадрів для потреб збройних сил та передбачає трирічне навчання курсантів в Академії сил оборони Австралії, що готує молодших офіцерів для потреб армії, військово-морських і військово-повітряних сил та передбачає здобуття курсантами освітнього ступеня бакалавра на умовах отримання комбінованої освіти (академічної і військової). Особливістю австралійської моделі військової вищої освіти є те, що після закінчення навчання в Академії, курсанти протягом 12 місяців проходять військову підготовку в Королівському військовому коледжі. Стажування є необхідною умовою здобуття повноцінної військової освіти. Кінцевою метою навчання є підготовка випускників з розвиненою фізичною та психологічною витривалістю, придатних для подальшої служби на посадах офіцерського складу збройних сил Австралії.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

Країна	Базовий освітньо-кваліфікаційний рівень випускника	Строк навчання	Військове звання за результатами навчання	Максимальний розмір місячного грошового забезпечення ≈
США	Бакалавр	4 роки	2-ий лейтенант (молодший лейтенант)	3400 доларів США
Канада	Бакалавр	5 років	Лейтенант	2300 доларів США
Австралія	Бакалавр	3 роки	Лейтенант	4480 австралійських доларів (3000 доларів США)